

Шановалов Борис Борисович – професор кафедри вогневої та фізичної підготовки Академії управління МВС, кандидат психологічних наук,

Чеботарьов Едуард Володимирович – старший викладач кафедри вогневої та фізичної підготовки Академії управління МВС, магістр управління,

Азаров Максим Юрійович – старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України

Психологічні особливості та специфіка роботи снайперів спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю МВС України

У статті йде мова про якість підготовки професійного снайпера спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, а також підвищені вимоги до їх особистісних детермінантів професійної майстерності. Звертається увага на проблемні аспекти особистісних детермінантів майстерності снайперів. Зауважено, що особливий інтерес привертають його регулятивні, мотиваційні та моральні аспекти.

Ключові слова: снайпер, психологічні особливості, спеціальні операції, терорист, органи внутрішніх справ, професійна майстерність.

Організована злочинність являє собою серйозну загрозу як суспільству, так і кожному його представнику. Це примушує держави створювати спеціальні підрозділи правоохоронних органів для боротьби з цим явищем. На жаль, у певних випадках доводиться приймати рішення про ліквідацію ватажків та окремих представників організованої злочинності, і не остання роль відводиться в даному випадку снайперам.

Робота снайпера є специфічною, це вірогідно є стиль життя, ніж професія. При виконанні своїх обов'язків снайпер кожного разу потрапляє в неповторну ситуацію, що має ознаки екстремальності. Снайпери підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю зустрічаються з необхідністю припинення життя небезпечних правопорушників, проявами людської агресії, люті, жорстокості. Якщо додати до цього роботу в незнайомих місцях, необхідність бути готовим діяти у будь-яку хвилину, очікувати годинами, то стає зрозумілим, що психологічна підготовка снайпера має дуже важливе значення.

Психологія снайпера – це складний структурний компонент його професійної майстерності. Дослідження психології снайпера є актуальним ще й тому, що недостатньо вивченим залишається питання особистісних детермінантів їхньої

майстерності. Особливий інтерес, зокрема, привертають його регулятивні, мотиваційні та моральні аспекти. Якість підготовки професійного снайпера спецпідрозділів висуває підвищені вимоги до їх особистісних детермінантів професійної майстерності.

Теоретична розробка та обґрунтування системи психологічного відбору та професійного психологічного навчання, виявлення психологічних резервів, напрямів оптимізації діяльності та особистісних детермінантів професійної майстерності, розроблення професіограми снайпера-професіонала є необхідною умовою підвищення ефективності в роботі снайпера.

Психологічні особливості снайперського мистецтва лише нещодавно були описані в працях зарубіжних та вітчизняних авторів П. Бруксмiна, С. Лебедевої, В. Лобаєва, М. Лонсдейла, Д. Міллера, О. Потапова, О. Резанова, В. Тимченко.

Метою статті є визначення особистісних детермінантів професійної майстерності снайперів спеціальних підрозділів правоохоронних органів. Завданнями статті є:

1. Здійснення теоретичного аналізу різноаспектної літератури з досліджуваного питання.
2. Розкриття психологічних особливостей та специфіки роботи снайпера.
3. Розкриття специфіки психологічної підготовки та професійного відбору снайперів.

Окремим питанням, яке нам необхідно дослідити, є місце стресу в професійній діяльності снайпера [1, 2].

Аналіз психологічного стресу, на думку Лазаруса, потребує врахування таких моментів, як значимість ситуації для суб'єкта, інтелектуальні процеси, особисті особливості. Ці психологічні фактори обумовлюють також характер реакцій у відповідь. На відміну від фізіологічного стресу, при якому реакції у відповідь є високостереотипними, при психологічному стресі вони індивідуальні й не завжди є передбачуваними. Так, реакцією на загрозу в одного суб'єкта може бути гнів, а в іншого – страх тощо [3, с. 29].

Іншим складним питанням, що викликає неоднозначні думки при розробленні проблеми, є співвідношення емоцій та стресу. В цілому вважається, що головним складовим, “фундаментальним компонентом” психологічного стресу є емоційне збудження. Емоційні переживання та емоційна насиченість діяльності виділяються у більшості досліджень в якості головної характеристики цього стану.

Не дивно, що деякі дослідники стали ототожнювати поняття стресу та емоцій. Характерною є тенденція розглядати стрес як особливий стан, який межує з іншими емоційними станами (афектами, почуттями, тривогою тощо).

Стан психічної напруги виникає при виконанні людиною продуктивної діяльності в важких умовах і сильно впливає на її ефективність. Характер цього впливу визначається як самою ситуацією, так і особливостями особистості, її мотивацією. Таким чином мотивація снайпера визначає рівень захищеності від стресових ситуацій [4, 5].

Під час довготривалої та напруженої операції відбувається мобілізація внутрішніх резервів, що напрацьовуються у процесі психологічної та фізичної підготовки. Коли відбувається порушення балансу гомеостазу (внутрішньої саморегуляції), саме тоді починають діяти компенсаторні речі, які приховані в кожній особистості.

Всі чинники роботи снайпера впливають на його гомеостаз, що просто не може не призвести до стресових ситуацій. Інше питання як вони позначаються та протікають в особистості. Досвідчений снайпер повинен вміти мобілізувати свій організм [6; 7, с. 139].

Мотиваційні, інтелектуальні та інші психологічні характеристики людини, її досвід, об'єм знань суттєвим чином корегують вплив об'єктивних властивостей

подразника. Не всі ситуації, що зустрічаються в роботі снайпера є однаково екстремальними. Аналіз спеціальної літератури дозволяє зробити висновок, що існує як мінімум три ступеня їх виявлення, за якими такі ситуації можуть розглядатися як:

1. Складні.
2. Параекстремальні.
3. Екстремальні.

Другий та третій ступінь характеризуються ризиком, високою ціною можливої помилки, а екстремальна ще й тим, що від вирішення цієї ситуації залежить подальше існування суб'єкта. Звичайно, що цей поділ носить умовний характер.

Стан психічної напруженості включає такі групи:

1. Фактори новизни, незвичайність та миттєвість, вплив яких визначається не силою, не величиною, як у випадку фізіологічних стресорів, а по відношенню до минулого досвіду суб'єкта.

2. Друга група обумовлена характером діяльності, особливостями її протікання. Це ті випадки, коли саме завдання пред'являє підвищені вимоги до людини. Тут використовуються такі прийоми, як представлення складного завдання, дефіцит часу, збільшення темпу діяльності, виконання двох видів робіт з однаково високою якістю, монотонність, невизначеність ситуації тощо.

3. До цієї групи відносяться прийоми, пов'язані зі зміною мотивації індивіда, його відношення до завдання. Ось деякі з них: створення конфліктного вибору при наявності несумісних спонук (мотивів), повідомлення неправдивих даних про результат роботи снайпера.

Психологи відмічають, що багато людей відчують смутну тривогу, коли вони зустрічаються з людиною, яка відрізняється від них своєю підкресленою незалежністю, і при цьому повністю присвятила себе обраній діяльності. Ще тривожніше стає на душі в тому випадку, якщо розумієш, що між снайпером і холоднокрівним серійним убивцею мізерна дистанція.

Встановлено, що снайпер здатен вбивати незважаючи на заповіді і норми, що існують у суспільстві. Особисті почуття і переживання, а також моральні думки можуть паралізувати в людині інстинкт убивці, і снайпер, при звичаївшись до подібних думок, навряд чи зможе довго якісно виконувати свої обов'язки. Справжній снайпер повинен навчитися вбивати ворогів так само, як він би вбив муху чи комара – бездумно, автоматично. Коли він виходить на завдання його у першу чергу мають хвилювати дві речі: як виконати свою роботу і як повернутися назад цілим і неушкодженим. Звикнути до снайперських убивств набагато легше, ніж до вбивства в бою обличчям до обличчя з ворогом. У реальних обставинах людина помирає значно повільніше, ніж звичайно прийнято вважати. Отримавши смертельну рану, людина часто починає безглуздо посміхатися, очі її закриваються під лоб, виступає холодний піт. Нарешті вона падає, видаючи низький, горловий хрип, який неможливо байдуже чути. Снайпер, як правило, позбавлений цих супроводжуючих смерть подробиць [8, с. 83].

Коли людина займає позицію для пострілу, відбувається свого роду “внутрішнє заморожування”: змінюється частота дихання, загострюється пульс, а серце переповнює збудження, яке дивним чином укріплює нерви, тому, коли ворог опиняється під прицілом, стрілок вже не відчуває ніяких коливань чи докорів совісті із-за того, що йому прийдеся забрати у когось життя. Справжній снайпер не м'ясник, він ніколи не в'є просто заради вбивства, однак у самому процесі охоти, все ж присутнє дещо могутнє, первісне, що поглинає всі інші почуття і наповнює торжеством душу і розум.

Снайпер не може піддаватися емоціям у вигляді злості чи сумління совісті. Кандидати, мотивація яких базується на бажанні слави і визнання, можуть виявитися

неспроможними виконувати холодні розрахунки, які потребує заняття снайперським ремеслом [8, с. 76].

Снайпер повинен уміти підтримувати на певному рівні здібності і навички, подібні тим, що необхідні браконьєру. У спеціальній літературі зазначається, що з одного боку снайпер – це вбивця. Він вбиває свідомо. Піхотинці можуть виправдовувати вбивство солдата ворожої армії безпосередньою загрозою своєму життю. До того ж у бою стріляє багато солдат і немає впевненості, хто саме вбив ворога: ти чи інший військовослужбовець. Інша справа зі снайпером. На індивідуальному рівні, людина, яка має справу зі смертю, буде з турботою становитися до своєї родини, деякі навіть навпаки, переносячи пекельну біль, перестають відчувати біль інших, у тому числі й жіночий.

Насправді, вбити противника на короткій дистанції, в запалі бою набагато легше, тому що в дію вступає механізм самозахисту: якщо не вб'єш ти, то вб'ють тебе. Снайпер стріляє з великої відстані, сам не піддається безпосередній небезпеці, але має можливість через оптику добре розгледіти свою жертву. Нелегко змусити себе вистрілити у людину, яка не усвідомлює небезпеку, навіть якщо розумієш, що це твій ворог.

У зв'язку з цим, дійсно, снайпером-професіоналом можна вважати тільки солдата, який був учасником бойових дій і знає ціну людського життя – свого і чужого. Іншими словами, для того, щоб відчути себе снайпером, новачок повинен – як це не дико звучить – застрелити, принаймні одного супротивника, хоча б раз побачити в свій приціл очі противника за мить до смерті. Справжній снайпер народжується не на стрільбищі, а в бою.

Безперечно професія снайпера – це спеціальність зі своїми методами, прийомами, теоретичною базою. Окрім того снайпер – це ще і особливий світогляд, особлива філософія. Як вже зазначалося, снайпер – це спосіб життя. Поки снайпер живе, він безперервно відточує свою майстерність, формує світогляд, тренує дух (у першу чергу) і тіло. Навіть коли снайпер йде на пенсію, він залишається снайпером.

Можна визначити такі напрями формування психологічної готовності снайпера до діяльності в екстремальних умовах:

- розвиток мотиваційного компоненту;
- адекватний професійний відбір;
- розвиток професіоналізму в умовах зростання;
- розвиток когнітивних компонентів шляхом набуття досвіду, професійної майстерності снайпера;
- правильне планування алгоритмів дій снайпера.

Снайперу потрібно спостерігати за тим, що відбувається на чужій території з підозрою. Бажано думками перенестися на позицію противника та подумати про те, що він міг би зробити в подібних умовах [9, с. 41–44].

На жаль, неможливо обійти стороною і такий аспект проблеми як поява снайперів-терористів, які виконують вбивства на замовлення. Це характерна особливість часу. Такі стрілки особливо небезпечні. Вони стріляють по всьому живому, їх поведінка визначається тільки потребою в насиллі. В багатьох випадках вони продовжують вбивати після оголошення про припинення вогню, оскільки світ їх зовсім не влаштовує. З точки зору психології потяг до вбивства є типовим проявом некрофільії, коли метою людини є перетворення живої матерії в неживу, всезагальна розруха, у тому числі й самого себе (оскільки снайпер ризикує постійно). Таким чином, головним ворогом такого терориста стає саме життя.

Мало хто хоче розуміти, що психологічний статус снайпера не зрівняний з примітивним статусом звичайного найманого вбивці. Не можна, зважаючи на об'єктивну сторону діяння, із-за того, що снайпер багато знає та вмє вражати ціль на величезних дистанціях влучно в голову, – прирівнювати снайперів з убивцями.

Снайпер стріляє в терориста, небезпечного злочинця, тому його психологія інша, це – психологія борця за справедливість. Смерть заради життя. І це головне.

В кожній людині можна знайти потенційну агресію, але не кожен здатен до її застосування, особливо у вигляді вбивства [4, с. 5]. Для цього замало злоби, ненависті, агресивності, потрібна якась особлива рішучість, здатність перебороти всі зовнішні та внутрішні перешкоди на шляху до жахливої цілі – вбивства людини.

Мотиви не лежать на поверхні, їх не можливо вивести з поверхні, чи з аналізу тільки вчинків, не вникаючи в саму особистість, в її структуру психологічних особливостей, життєвий досвід [4, с. 9].

Незавжди робота снайперів правоохоронних органів закінчується пострілом, але якщо такий день прийде, в снайпера не повинно бути ніякого сумніву в тому, що він спроможний натиснути на спусковий гачок. Якщо снайпер сумнівається та вагається більш ніж необхідно, то потрібно обговорити ці проблеми з керівником групи та прийняти рішення про призначення такого співробітника на іншу посаду.

Важливим психологічним моментом є також те, що роль снайпера керівництвом уявляє собі зовсім приблизно та нечітко, при цьому мало хто з керівництва візьме на себе таку відповідальність дати снайперу команду робити постріл на ураження.

Снайпер зі своєї позиції може й повинен психологічно правильно оцінювати та постійно контролювати обстановку на об'єкті відповідальності і миттєво реагувати на ускладнення обстановки або у вирішальний момент штурму. Снайпер зобов'язаний уявити собі архітектуру цього об'єкту і “подивитися” на нього зсередини, визначивши внутрішні шляхи можливих пересувань злочинців до вікон, дверей, проходів і передбачити появу їх у цих місцях. Це дозволяє снайперу прогнозувати перебіг подій і можливу появу цілей у певних місцях.

Тому суть того, що відбувається, оцінює, перш за все, снайпер і вже потім – керівник спецоперації. І зреагувати миттєво на ускладнення обстановки (наприклад, коли терорист приставив пістолет до голови заручника або ніж до його горла) може тільки снайпер і більш ніхто крім нього. Саме тому, в ідеалі, снайпер повинен стріляти на ураження, не чекаючи, поки начальство зреагує і віддасть наказ. На віддачу наказу необхідний час – декілька секунд, – а за ці декілька секунд можуть відбутися непоправні речі.

Ось чому, найважчим місцем у професійній діяльності стрілка в умовах проведення спецоперації є персональна відповідальність кожного снайпера за свій постріл. Тому умовні команди керівника спецоперації повинні бути чітко визначені й закріплені в наказі. Снайпер у ході операції стріляє за наказом начальника, одночасно з іншими “номерами”, самостійно при загрозі життя, при наданні повноважень стріляти самостійно на поразку [10, с. 113].

Цікавим і мабуть актуальним питанням, якому потрібно приділити увагу, є донесення до цивільного населення специфіки роботи снайпера – просвіти та роз'яснення помилкових суджень та уявлень про професійну роботу снайпера.

Одним із психологічних моментів у роботі снайпера є наявність зворотного зв'язку, що може проявлятися у відзначенні снайпера за його старанність, професіоналізм тощо. Цей момент може позитивно вплинути на мотиваційну сторону підготовки та професійного вдосконалення снайпера.

На нашу думку, психологічне навантаження у професійній діяльності снайпера несе сімейне благополуччя. Звичайно, що сімейні негаразди негативно позначаються на якості роботи стрілка, а його думки будуть заповнені цими проблемами, тому зосередитися на завданні буде досить складно.

На снайпера психологічно тисне відповідальність як за своїх товаришів, колег зі спецпідрозділу, так і за свого безпосереднього керівника. В свою чергу, велике психологічне значення для самого снайпера має правильне планування операції,

взаємодія, розподіл ролей та інструктаж. Не слід також забувати про психологічний клімат у колективі спецпідрозділу та взаємну підтримку товаришів по зброї.

Ті методи, якими діє снайпер у міліцейських підрозділах дуже відрізняються від способів дії снайпера в армії. Аналізуючи різні джерела, ми можемо вказати три головні відмінності:

По-перше міліцейський снайпер дуже рідко діє самостійно, майже завжди він є частиною більш крупнішого підрозділу. Крім того, в своїх діях він додержується певних правових норм.

По-друге, міліцейський снайпер завжди діє на менших відстанях, ніж армійський.

По-третє, вимоги до міліцейського снайпера значно вищі, ніж в армії. Він не має права на помилку, так як досить часто від одного його пострілу залежить життя заручників чи товаришів по службі.

У більшості випадків закон обмежує можливість застосування зброї до тих пір, коли вже не залишається іншого способу зупинити злочинця, який представляє собою серйозну загрозу для суспільства і правопорядку. Закон не дозволяє міліцейському снайперу брати на себе роль судді, присяжних чи виконавця вироку. Багато судових справ було саме тому, що ці принципи не додержувалися.

Таким чином, міліцейський снайпер зазвичай чекає дозволу керівника операції, щоб здійснити постріл. Однак, у деяких випадках він все ж таки діє самостійно, тому що ситуація може розвиватися занадто швидко [11, с. 150].

Якщо міліцейський снайпер промахується, злочинець може повести себе непередбачувано, наприклад, вбити заручника. Снайперу загрожує судове переслідування, якщо куля потрапить у невинну людину. Юридична відповідальність за свої дії – це психологічний тиск на психіку стрілка правоохоронних органів. Окрім цього снайпер спецпідрозділу майже завжди обмежений часовими мірками, що також не сприяє влучності. І зазвичай, коли викликають снайпера, це значить, що перемови із злочинцем не дали позитивного результату, і що терпіння злочинців закінчується.

Однією з психологічних особливостей роботи міліцейського снайпера є те, що він не знає де і коли він буде діяти наступного разу. Його можуть викликати в будь-який момент. Так на нього навалюється додатковий стрес: він живе в постійній готовності до дії, а постійна напруга призводить до стресових ситуацій. Стрілок не знає коли будуть потрібні його вміння та навички, скільки часу займе ситуація, яка це буде ситуація, в яких умовах він буде працювати, яке його місце та завдання в цій операції тощо, він перебуває в постійному очікуванні.

До того ж у правоохоронних органах не снайпер вибирає ціль, скоріше ціль вибирає його. Він не повинен повзти на животі через болото, терпіти укуси комах і очікувати, що в будь-який момент пролунає ворожий постріл. Однак йому доводиться спостерігати одночасно за декількома цілями на протязі багатьох годин. І весь цей час він повинен знаходитися в постійній готовності оцінювати можливість пострілу.

Від снайпера в міліції вимагається:

- правильно визначити ціль;
- врахувати наявність випадкових осіб, заручників або членів своєї групи, які можуть знаходитися поряд зі злочинцем;
- знаходитися в одному положенні, можливо декілька годин;
- вміння, за необхідності, довести правомірність своїх дій під час розслідування та судового розгляду.

Виходячи з цього психологічний відбір кандидатів у снайпери ОВС України повинен бути більш жорсткішим, ніж до працівників більшості підрозділів.

Щоб успішно виконувати свої професійні обов'язки, міліцейські снайпери не повинні дозволяти собі діяти поспішно тільки тому, що хтось дає команду на постріл. Снайпери не повинні давати своїм почуттям волю лише тому, що хтось там дав їм “зелене світло”. Всі сумніви повинні бути залишені осторонь.

Одним із негативних процесів у молодих спеціалістів є націлювання, що призводить до внутрішньої напруженості, невизначеності. Снайпер повинен відчувати ту мить, коли йому потрібно вистрілити. Міліцейський снайпер має розуміти, що кожна свою дію слід детально продумати, обґрунтувати. Потрібно бути впевненим у необхідності здійснити постріл [11, с. 164].

Снайпер правоохоронних органів зобов'язаний: позитивно ідентифікувати свою ціль, виділяти можливих свідків, заручників чи членів групи в безпосередній близькості до цілі, працювати в будь-яких умовах освітлюваності та за будь-якої погоди, знаходитися на своїй позиції на протязі тривалого часу і потім зробити постріл за командою, а після цього, спираючись на свою підготовку та досвід, встати перед комісією по розслідуванню суддівської колеґії та обґрунтувати свої дії.

Досить важливою відмінністю є те, що на фронті промах по ворожому солдату не вважається чимось особливим. Але якщо стрілок правоохоронних органів не зможе миттєво нейтралізувати озброєного злочинця, то майже неминуче постраждає невинна людина [12, с. 93].

Інша психологічна риса бойової роботи армійського снайпера полягає в тому, що в більшості випадків він діє у відриві від основного підрозділу. Армійська дисципліна виховує у більшості військовослужбовців “відчуття ліктя” і беззаперечного виконання команд командирів, індивідуальність у цьому випадку придушується. А снайпер сподівається лише на власні сили, свою зброю, і, якщо працює в парі – то одного напарника; всі рішення він також приймає самостійно. Вміння ж нестандартно мислити, взагалі є одним із основних професійних якостей снайпера, так як дозволяє переграти противника, а значить виконати задачу і вижити. Ці протиріччя призводять до того, що в ряді іноземних армій при підготовці снайперів інструктори вимушені навмисно видаляти “командний інстинкт”, щоб стрілки навчились думати самостійно. З цією метою у снайперських навчальних центрах стимулюється надання індивідуальних рис зброї і засобам маскуванню.

Для вироблення самостійності та відповідальності за свій успіх армійські снайпери самі готують засоби маскуванню, це змушує покласти відповідальність за своє життя на самого себе, розвиває їхню винахідливість та креативність.

Також потрібно враховувати, що військовослужбовець пробувши на посаді снайпера 1,5 року йде “на цивільку”. І знову потрібно готувати нових людей. А снайпери в спецпідрозділах міліції – професіонали, які повинні увесь час підтримувати своє реноме.

Як висновок, зазначимо:

1. Розкриваючи специфіку психологічної підготовки та професійного відбору снайперів нами запропоновано та виділено комплекс факторів, від яких залежить якість організації та проведення професійно-психологічної підготовки снайперів та запропоновано психологічні особливості відбору та навчання стрільців. Також ми розглянули вимоги, що висуваються в сучасних умовах до професійної майстерності снайпера. Узагальнюючі емпіричні дослідження можемо стверджувати, що психологічна складова є основою професійної підготовки снайпера серед фізичної, психологічної, інтелектуальної, технічної, тактичної, стратегічної складових; також при професійному підборі снайперів, перш за все, потрібно використовувати психологічні тести на визначення особистісних даних та параметрів. Таким чином, головним у професіоналізмі є психологічна складова.

2. На основі узагальнення та аналізу різноаспектних даних розроблено модель особистості снайпера, яка включає мотиваційно-вольовий, адже мотивація снайпера

визначає рівень захищеності від стресових ситуацій, когнітивний, емоційний та технічний компоненти, які визначають успішність у майстерності снайпера, саме на цю модель ми спиралися у нашому дослідженні.

Снайпером не можливо народитися, але можливо ним стати за допомогою розвитку тих сторін підготовки снайпера, які визначають його успіх. Така стратегія психологічного забезпечення потребує технологій розвитку професійно важливих якостей особистості та психотехнічних навичок. При цьому професійна готовність снайпера може проявлятися на поведінковому, когнітивному та особистісному рівні.

3. Особливого значення при психологічній підготовці набувають сучасні підходи до організації їх професійно-психологічної підготовки. А оскільки немає двох однакових снайперів, і кожен з них має відмінні особливості, підготовка снайпера має спиратися на індивідуальні особливості кожного стрільця. У снайпера повинен бути певний психотип, психічні властивості, мужність особливого роду, яка дозволить йому переносити самотність, залишатися один на один із власними думками, страхами, ваганнями. Ця мужність не має ніякого відношення до поверхневої, швидко минулої відваги, викликаної приливом адреналіну. При цьому серйозним психологічним бар'єром, який може зашкодити професійному зростаю, є страх відповідальності снайпера за свої дії, який може впливати на професійний ріст снайпера.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що більшість операцій по затриманню представників організованих злочинних угруповань не обходиться без снайперів, тому психологічні особливості такої професії як снайпер повинні бути досліджені, адже результатом роботи снайпера може бути найцінніше – людське життя.

Список використаних джерел

1. Айзенк Г. Супертесты IQ. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 208 с.
2. Ануфрієв М.І., Ірхін Ю.Б., Курко М.Н., Нещерет Т.В., Омельченко С.В., Синівський В.В., Шаповалов О.В. Професіографічна характеристика основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України (кваліфікаційні характеристики професій, професіограми основних спеціальностей): Довідник. – К.: МВС України; КІВС, 2003. – 80 с.
3. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
4. Баронін А.С. Психологічний профіль вбивць. Посібник з кримінальної психології та криміналістики. – К., Вид. ПАЛІВОДА., А.В., 2001. – 176 с.
5. Бодров В.А. Информационный стресс: Учебное пособие для вузов. – М.: ПЕРСЭ, 2000. – 352 с.
6. Болтиков В. Снайперы // Братишка. – 2006. – декабрь. – С. 14.
7. Потапов А.А. Искусство снайпера. – М.: Фаир-Пресс, 2003. – 544 с.
8. Бруксмит П. Искусство снайперской подготовки / Пер. с англ. В.А. Гришечкина. Под редакцией Ю.В. Шокарева. – М: ООО “Издательство “РОСМЗН-ПРЕСС”, 2004. – С. 131.
9. Резанов О. Основы снайперского ремесла // Братишка. – 2006. – апрель. – С. 41 – 44.
10. Лебедева С.Ю., Тимченко О.В. Психологічне забезпечення професійної та функціональної надійності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів МВС України: Монографія. – Харків: ХНАДУ, 2005. – 326 с.
11. Миллер Д. Снайпер. – Мн.: ХАРВЕСТ, 2004. – 384 с.
12. Олег Резанов. История снайперского искусства. – М.: Братика, 2004. – 160 с., ил. – (серия “Братишка”).

В статье идет речь о качестве подготовки профессионального снайпера спецподразделений по борьбе с организованной преступностью, а также повышенных требованиях к их профессиональному мастерству. Акцентируется внимание на проблемные аспекты личностных детерминантов мастерства

снайперов. Подмечено, что особый интерес представляют его регулятивные, мотивационные и моральные аспекты.

The article deals with the quality of training of the professional snipers of the special subdivisions for combating organized crime and higher requirements for their professional abilities. Much attention is paid to the problems of personal determinations of skills of the snipers. It is mentioned that the special interest are theirs regulative, motivated and moral aspects.

Стаття надійшла до редакції журналу 14 травня 2009 року.

© Б.Б. Шаповалов, Е.В. Чеботарьов, М.Ю. Азаров, 2009